

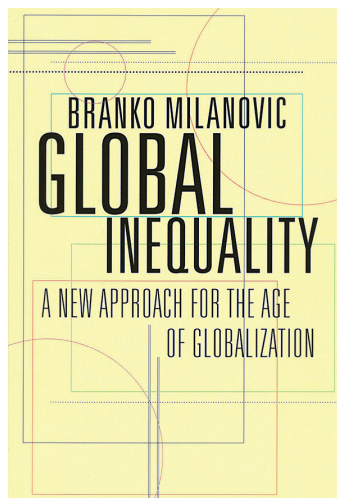
LUKUVIHJE

BRANKO MILANOVIC:

Global Inequality, A New Approach for the Age of Globalization, The Belknap Press of Harvard University Press, 2016, ix+299 s.

ILPO SUONIEMI

Tutkimuskoordinaattori
PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS
ilpo.suoniemi@labour.fi

MITEN GLOBAALI TULONJAKO SYNTYY?

Tuloerojen tutkimukseen keskittynyt Branko Milanovic toimii nykyisin vierailevana professorina City University of New Yorkissa. Kirjassaan hän täydentää **PIKETTYN** (2014) työtä suuntaamalla huomion globalisaatiokemitykseen. Globaali tulonjako syntyy sekä maiden välisten tulotaserojen että maiden sisäisten tulojakaumien lopputuloksena. Vastaavasti siinä tapahtuvat muutokset heijastelevat muutoksia maiden talous- ja väestönkasvussa sekä tulojakaumissa.

Kirjassa päähuomion saa tuloerojen mittari, globaali Gini-kerroin¹, joka konstruoidaan eri maiden väestöotosten (kulutustutkimusten) perusteella painottamalla nämä väestömäärillä ja ostovoima-arvioilla koko maailman tasolle – mittava tutkimushanke, jota Milanovic johti työskennellessään aiemmin Maailmanpankissa.

Suurin osa tuloeroista johtuu kehittyneen ja kehittyvän maailman välisistä (väestöosuuksilla painotetuista) tulotaseroista. Myös ajanjaksolla 1988–2008 tapahtunutta Gini-kertoimen kehitystä ajoi muutos maiden välisissä eroissa. Tärkeimpänä tekijänä oli ensin Kiinan ja

sittemmin myös Intian talouskasvu niiden valtavien väestöpainojen johdosta. Tulotasojen tasoittuminen on hallinnut globaalia kehitystä, vaikka samanaikaisesti erityisesti anglosaksisissa teollisuusmaissa tuloerot kasvoivat.

Kirjassa globalisaatio nähdään pääsyyinä sekä ennen ensimmäistä maailmansotaa että viime vuosikymmeninä tapahtuneille tuloerojen muutoksille. Milanovicin ”elefanttikuvio” on herättänyt keskustelua. Siinä tulojakaumia vuosilta 1988 ja 2008 vertaillaan esittämällä tuona aikana tapahtunut (ostovoimakorjattu) käytettävissä olevien tulojen kasvu koko jakauksen mitalta. Kuviota on luettu niin, että se kertoo, ketkä ovat olleet globalisaation voittajia (ainakin kiinalaiset, mutta myös kaikkein suurituloisimmat) ja ketkä taas häviäjiä (teollisuusmaiden keskiluokka).

Hämmennystä on aiheuttanut se, että ihmiset siirtyvät tulojakauman sisällä, jossa saman kohdan vertailu eri aikoina koskee eri ihmisiä. Koska tässä myös kotimaa voi muuttua, ei yksi kuva kerro tarkkaan sitä, onko keskiluokka näivettynyt ja mikä osa globalisaatiolla on ollut tässä (ks. **CORLETT** 2016).

Milanovicin huomio on käytettävissä olevissa tuloissa, mutta erityisesti anglosaksisissa maissa havaitun eriarvoisuuden kasvun tausta jää kuvioiden perusteella epäselväksi. Tarkastelua selventäisi tuotannontekijätulojen ja käytettävissä olevien tulojen erotteilu.² Näiden erotus kertoo tulojen uudelleenjaosta ja siinä tapahtuneista muutoksista. Toisaalta globalisaation (tai robotisaation) merkit näkyvät ensisijaisesti tuotannontekijätuloissa, erityisesti palkkajakaumassa. Myös maiden vertailu olisi selventänyt tarinaa³.

Lisäksi tällä tarkastelutasolla globalisaatio (ja robotisaatio) selittää huonosti sitä, miksi eri teollisuusmaiden kehitykset poikkeavat huomattavasti toisistaan. Se ei myöskään selitä sitä, miksi viimeaikainen tuloerojen kasvu on valtaosaltaan seuraus kaikkein suurituloisimpien tulokehityksestä. **PIKETTÄ JA SAEZ** (2014)

korostavat ylimpien rajaveroasteiden ja perintöverojen merkitystä huipputulojen tulo-osuuden kasvulle. Ylimpien rajaveroasteiden alentaminen, joka alkoi 1980-luvulla, näyttää edeltävän huipputulojen kasvua.

Milanovic myöntää rikkaita suosivan politiikan merkityksen. Yhdysvaltojen osalta hän nostaa esiin palkkajakauman muutokset ja toteaa, etteivät veroasteet eikä julkisen sektorin koko ole juuri alentuneet. Korkeimmilla veroasteilla ja keskimääräisellä veroasteella on eri luonne. Edellinen heijastaa preferenssejä tulojen uudelleenjaon suhteen, kun taas julkisen sektorin koon ja uudelleenjaon välinen yhteys on väljempi.

KUZNETSIN AALLOT TULONJAON KEHITYKSEN TAKANA?

SIMON KUZNETS (1955) yhdisti talouskehityksen ja tuloerot hypoteesina, jossa talouskasvu aluksi lisää ja myöhemmin alentaa tuloeroja.⁴ Selvin esimerkki on se, jossa väestö vähitellen siirtyy matalan tuottavuuden (maatalous-) sektorilta korkean tuottavuuden (teollisuus-) sektorille. Milanovic tulkitsee eri maiden tuloerojen muutoksia tämän perinteen mukaisesti toisiaan seuraavina aaltoina, joissa tuloerot vuoroin kasvavat ja vuoroin supistuvat.

Tavoitteena on myös laajentaa Kuznetsin aallot ennen teollista vallankumousta edeltävään stagnaation (keskitulojen nollakasvun) aikaan. Ääritapauksessa, jossa keskimääräinen tulotaso on yhtä suuri kuin minimitoimeentulotaso, ei tuloeroille ole lainkaan tilaa ilman, että osa väestöstä näännyy nälkään. Vallitsee stagnaatio ja malthusilainen elintason ja väestönkasvun tasapaino. Mitä enemmän keskimääräinen tulotaso tästä nousee, sitä enemmän tuloeroille on tilaa kasvaa.⁵ Tuolloin tuloerojen muutosta tapahtui vain poikkeusoloissa joko sotien, kulkutautien tai muiden vitsausten seurauksena.⁶ Milanovicin mukaan *pahantahtoiset voimat* hallitsivat kehitystä.

Esitetyt historialliset arviot ovat mielenkiintoisia ja inspiroivia, mutta havaintojen epäyhtenäisyys, tarkkuus ja laatu ei riitä evidenssiksi Kuznetsin aaltojen puolesta tai niitä vastaan.⁷ Lisäksi havaintosarjat ovat epäyhtenäisiä ja jotkut kuviot eivät tue tarinaa.⁸

Teollisen vallankumouksen jälkeen talouskasvu nopeutui. Samalla myös Kuznetsin alkuperäinen tuottavuuseroihin perustuva selitys, joka nojaa *hyväntahotoisiin voimiin*, tulee mahdolliseksi. Gini-kertoimen 1800-luvun kehityksen arviointi nojaa ”sosiaalisiin tulotauluihin” (Tableau économique), joista ei saada tietoa ryhmien sisäisestä tulojaosta. Näiden lähteiden rinnalle tulee 1900-luvulla Atkinsonin, Piketty ym. verotilastoista kokoamat ja estimoimat huipputulosten (ylimmät 1, 5 ja 10 prosenttia) saamia tulo-osuuksia kuvaavat aikasarjat.

Tulonjaon muutokset näkyvät selvemmin huipputulosten kuin Gini-kertoimien aineistosta. Atkinsonin kriteerin perusteella merkityksellinen muutos (prosentteina mitatussa) Gini-kertoimessa edellyttää kahden prosenttiyksikön muutosta. Tällä kriteerillä jopa globaalissa Gini-kertoimessa ajanjaksolla 1988–2008 havaittu muutos on juuri rajalla (ks. **LAKNER JA MILANOVIC** 2016).⁹

MIHIN SUUNTAAN AALTO KÄY?

Kiina on ylittämässä sen tulotason, jolla sen (keskimääräistä nopeamman) talouskasvun vaikutus kääntyy globaalia tulonjakoa tasaavasta suunnasta päinvastaiseen. Niinpä muiden Aasian maiden pitää ottaa Kiinan aiempi rooli, jotta globaali tulonjako tasoittuisi.

Tärkeää on paitsi köyhien maiden talouskasvun kiihdyttäminen, mutta myös rikkaisiin maihin suuntautuvan nykyisellään padotun maahanmuuton lisääminen. Näin voidaan torjua synnyinmaahan liittyvää mahdollisuuksien eriarvoisuutta. Milanovic esittää maahanmuuton tekemistä hyväksyttävämmäksi avoimien syrjäntämekanismien käyttöönnotolla. Näin voitaisiin rahoittaa kompensatioita globalisaation haitoista sekä lähtöettä saapumismaille. Vierastyöläisstatus, maksullinen tai valikoiva maahanmuutto ja kantaväestöä korkeammat verot mahdollistaisivat maahanmuuton ja lieven-

täisivät populististen liikkeiden vaatimuksia rajojen sulkemisesta.

Toisaalta lopputulokseen vaikuttaa myös kahden jättiläisen, Kiinan ja Yhdysvaltojen kehitys – siis se, mihin suuntaan Kuznetsin aalto käy. Kukaan ei tiedä, miten Kiinassa käy. Kyvyttömyys käsitellä tuloerojen kasvua voi johtaa jopa järjestelmän hajoamiseen. Yhdysvaltojen osalta Milanovic ennustaa keskiluokan näivettymisen ja huipputulosten kasvun toistaiseksi jatkuvan. Yhtenä syynä on kasvaneen vaalirahoituksen luoma plutokratia ja poliittinen hegemonia.

Kuznetsin aalloista nousee mielikuvaa historiallisesta materialismista, jossa perusta (tuotantovoimat ja -suhteet) määrää ylärakenteen. Milanovic tulkitsee jopa ensimmäisen maailmansodan endogeenisenä.

PIKETTYN JA SAEZIN (2014) näkemys puolestaan antaa tilaa reformismille: ”Eriarvoisuuden kehitys ei seuraa determinististä mekanismia. Tässä sekä Marx että Kuznets olivat väärässä. On vahvoja voimia, jotka vuoroin kärjistävät tai vähentävät taloudellisia eroja. Yhteiskunnan valitsevat instituutiot ja politiikka määräävät, mitkä voimat hallitsevat kehitystä.”

Milanovic korostaa mahdollisuuksien tasa-arvoa ja keinoja, joilla tasataan markkinatuloja ja varallisuutta jo ennen (varsinaista) tulojen uudelleenjakoa. Julkinen valta voi perintöverotuksella ja koulutuspolitiikalla tasoittaa lähtökohtajeroja ”varannoissa”. Milanovicin mukaan liikkumavaraa koulutusasteen nostamiseksi ei enää ole, mutta tässä unohtuu korkeatasoisen varhaiskasvatuksen ja koulutuksen saatavuus (**HECKMAN JA MOSSO** 2014). Lisäksi lähtökohtien eriarvoisuuden kasvu puoltaisi verotuksen progressiivisuuden lisäämistä (**KANBUR JA TUOMALA** 1994), vaikka Milanovic näkee liikkuvuuden ja globalisaation johtavan näiden mahdollisuuksien kaventumiseen.

Viitteet

- 1 Gini-kerroin mittaa tuloeroja ja saa arvoja (prosentteissa) 0:n ja 100:n välillä.
- 2 Kirjassa toki keskustellaan laajasti molemmista tekijöistä, ks. esim. s. 107–109.
- 3 Suomen kuvioista ks. **RIIHELÄ YM.** (2016).

4 Teollisuusmaiden viime vuosikymmenten kehitys ei noudata Kuznetsin hypoteesia.

5 Stagnaation ja Kuznetsin yhdistäminen voi sivuta käsitteellistä mahdottomuutta. Lisäksi esimerkki paljastaa teknisen mittarin, kuten Gini-kertoimen, heikkoudet yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kuvaajana.

6 Suljetussa järjestelmässä tämä pätee yhtä hyvin kuin termodynamiikan toinen päälause, mutta Kuznetsin näkökulmasta olisi kiinnostavaa tarkastella järjestelmiä, joiden avoimuus mahdollistaa todellista, vaikkakin tilapäistä tai paikallista talouskasvua.

7 Historiallisissa aineistoissa, joissa tuloista ei ole edustavaa yksilötason tietoa, epävarmuus on kertaluokkaa suurempi kuin nykyisissä otos- ja rekisteriaineistoihin perustuvissa tutkimuksissa.

8 Kirjasta käy ilmi laaja ja syvälinen historian tuntemus, ks. myös **MILANOVIC YM.** (2011).

9 Merkityksellinen sisältää sekä aineiston tarkkuudesta että otantavaihtelusta aiheutuvan epävarmuuden. Suomen tulonjakotilastossa Gini-kertoimen ”95-prosentin luottamusväli” on karkeasti yhden prosenttiyksikön luokkaa.

Kirjallisuus

- CORLETT, A.** (2016), Examining the Elephant Globalisation and the Lower Middle Class of the Rich World, Resolution Foundation Report, September. www.resolutionfoundation.org/wp-content/uploads/2016/09/Examining-an-elephant.pdf
- HECKMAN, J. & MOSSO, S.** (2014), The Economics of Human Development and Social Mobility, Annual Reviews of Economics, 6, 689–733.
- KANBUR, R. & TUOMALA, M.** (1994), Inherent Inequality and the Optimal Graduation of Marginal Tax Rates, Scandinavian Journal of Economics, 96, 275–282.
- KUZNETS, S.** (1955), Economic Growth and Income Inequality, American Economic Review, 45, 1–28.
- LAKNER, C. & MILANOVIC, B.** (2016), Global Income Distribution: From the Fall of the Berlin Wall to the Great Recession, World Bank Economic Review, 30, 203–232.
- MILANOVIC, B. & LINDERT, P.H. & WILLIAMSON, J.G.** (2011), Pre-industrial Inequality, Economic Journal 121, 255–272.
- PIKETTY, T.** (2014), Capital in the 21st Century. Harvard University Press.
- PIKETTY, T. & SAEZ, E.** (2014), Inequality in the Long Run, Science, 344(6186), 838–843.
- RIIHELÄ, M. & SULLSTRÖM, R. & TUOMALA, M.** (2016), Keille talouskasvun hedelmät ovat menneet Suomessa viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana? T&Y-blogi 31.8.2016. www.labour.fi